

»Vallott nekem a Nyulak szigete, Regék halk éjén...«

Ugye ismerősen búgnak e sorok? Ady álmodja vissza velük »legendák szüzét, fehér Margitot«. A királyleányt, ki nevét s emlékét adta e szigetnek.

Margitsziget: mintha smaragdzöld ékkő lenne a folyó ezüstoffoglatában, két híd karcsú láncára függesztve, régi, sok mesét tudó ékszer a város szívében. Vallassuk hát meg mi is, beszéljen magáról, nem a legendák, hanem a krónikák szigorúbb, de igazmondóbb szaván.

A nevem? — Bizonyal így kezdené, hiszen még a kérdőíveknek is ez az első rubrikájuk. — Valamikor Nyulak szigetének neveztek. De voltam Nagybaldogasszony, Ur-

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Szerző: *Balogh Péter*

902.6
Margitsziget

Cím: **ARÉGI MARGITSZIGETEN**

Idő: *1956.*

Forrás: *Lippner*

Személy:

(Hely) (Idő) (Köt. v. füz.) (Oldal)

Helyszám:

sziget, Budai sziget, Duna szigete és Palatinus sziget is. Két gyermekemet ti már nem ismeritek. Északon a Fürdőszigetcské büjt mellém, s csak a folyó szabályozásakor tűntették el, délről a Festősziget simult hozzám. Most is megvan, csak feltöltötték közöttünk az árkot. Hátamon a fák, bokrok, parkok sűrűjében mindenfelé régi épületek romjai rejtőzködnek. Keressétek fel, hadd meséljenek tovább ők...

Kezdjük talán a legrégebbnél, annál, amelyet ma még sem találunk, csak írások és a Duna tudja rejteti, hogy létezett. Majd kétezer esztendőtt kell vissza-

pergeinünk a mért idő homokórájában, hogy megtaláljuk. Akkoriban e távoli határszelen a légiók katonái vigyázták a római birodalmat. Aquincummal szemben a sziget északi csúcsán őrszem állott a faragott kövekből rakott bástyán. Hosszú lándzsájának árnyéka, ha megnyúlt a késő délutáni napfényben, rávetődött a folyó két partját összekötő cölöphidon tolongó-vándorokra.

A hajdani híd nyomát, megkövesedett pilléreit megtalálták a Dunában, az óbudai part közelében. A bástyák alapjaira épült az esztergomi érsek vára, melyről IV. László okleveléből az 1278-as esztendőben olvasunk először. Romjai még

a múlt században is állottak, ma föld takarja őket.

Hagyjuk hát el a sziget csúcsát s míg lábunk alatt ropognak a japánkert kavicsai, megkerülve a fiatalabb épületeket, ismét a középkorba csöppenünk. Zömök, harmonikusan tiszta románstílusú kápolna áll előttünk. Nem ugyanaz, de ugyanolyan, mint ahogyan szerte Európában a premontrai szerzetesek a XII. században építkeztek. A kis kápolna oldalán egy még kisebb nyílik. Ezt a XV. században ragasztották hozzá. S persze — nagyrészt a török időkben — az egész épület elpusztult. Alapjait 1923-ban ásták ki és Lux Kálmán felépítette rajtuk a hajdani hű mását.

Legtöbbet a híres Domonkos apácakolostorról. Margit királylány lakhelyéről vall a sziget. (Hiába, névadójával mindenki szívesen büszkélkedik.) Igaz, jó tolmácsa van. A IV. Béla alapította kolostor-életéről két forrás is beszél. Egyik az a nagy sereg fennmaradt adománylevel és peres okmány, amely elárulja, hogy míg Margit munkában és szegénységben imádkozta át rávid életét, a kolostor többi lakója nem vetette meg a földi javakat. Magyarán: a szerzet roppant gazdag volt.

A másik forrás Margit életét mondja el. Ez, a »Margit-legenda« másolatban maradt fenn. Másolója Ráskai Lea, a XVI. század elején ott élt a kolostorban. Tolla nyomán nemcsak a legenda, hanem saját maga is meglevencedik. Apró széljegyzetekkel, betoldásokkal fűszerezi munkáját s még azt is leírja, mentségül a tollhibákra, hogy éppen nagyon fájt a feje írás közben.

A tavasz első napsütése már kicsalta a szerelmespárokat is a romok közé. Talán nem riasztjuk el őket, ha lábujjhegyen körüljárunk az egykori kolostor helyén. Kezünkben a Margit-legenda. Ott ütöttük fel, ahol Margit figyelmezteti a provinciálist, hogy a növekvő árvíz veszélyezteti a kolostort. A rendfőnök azonban csak legyint. Am »az Duna nagy hertelenséggel megáradna és kezdne nagyon felnekedni az víz. Az provinciális ez időben vala egy kertben az sorokkal.«

Most éppen e helyen állunk. Délre tőlünk kis kápolna alapfalai. Akkoriban ez még nem volt meg. Csak Margit halála után építették és később itt őrizték a királylány koporsóját. Az egykori szentély helyét ma kis téglapavilon védi. Előtünk derékmagasságú falrom húzódik, túllátunk rajta Pest felé. A provinciális tekintete

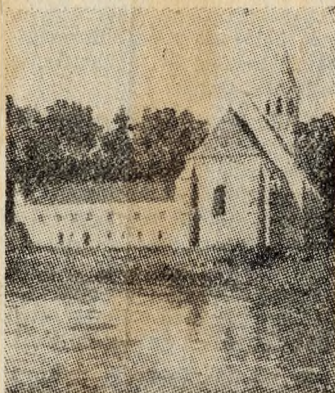
elől még elzárta a kilátást, s »hallván és látván az víznek ő nagy zúgását és hertelen jüvését, igen megjéde és eljutamék az kertből az kerölöbe...« Nos, kövessük. Hamar megtaláljuk a falban a keskeny átjárót, mely a templom oratóriuma és a dolgozótermek között vezet át a kerölöbe, vagy kerengőbe, azaz az árkaDOS körfolyosóba. Már ott is vagyunk. Persze, csak az alapfalakat találjuk itt is, de pontosan kivehetjük, hol, mint sétáltak kerben az apácák. Hanem a főnök itt sem »maradhatta meg az víztől... Futa egy kis mezőcskére, kit mastan hívónk klastrom közepi-

nek... Ez kertben... voltak néminemő fák... Ezekre hága fel az provinciális az víz elől...«

Káprázik a szemünk? Vagy a sziget tréfál velünk? A kis mező közepén sudár fa nyújtózik egyenes derékkal... Vajon hányadik utóca annak a fának, mely a megriadt provinciális bizonyára tetemes súlyát nyögte?

A török hódoltság alatt elnéptelenedett kolostor omladozó falait földdel takarta be az idő. Nagy részük csak akkor került ismét napvilágra, amikor a szomszédban építeni kezdtek a szabadtéri színpadot. Az alapozáshoz szükséges földet a romok felől takarították oda — így fonódott egybe az ásás és építkezés, s lett a sziget múltját takaró föld jelenének egyik fundamentuma.

A ferences templom romjait már hamarabb megeljük. Ott magasodnak a Majakovszkij Színpad háta mögött. A XIII—XIV. századból ered ez is. A karzatra vezető ajtónyílás, mellette a gótikus ablak jól látható. E rom mellé építette 1796-ban József nádor, a sziget birtokosa, villáját, mely az ostromban elpusztult. 1820-ban még így írnak róla: »Kilépve a lakikból... olyan romantikus, úde látvány gyönyörköd-tet, amely annál bájosabb,

A domonkos apácakolostor keleti oldala

mentől beljebb mégy. A sziget közepén egyszerűen, de ízlésesen díszített kerti lak áll, mely nyugati oldalával a romoknak támaszkodik...«

A tatárjárás után a Johanna lovagrend is várat emelt a szigeten. Helyén ma a Kaszinó vendéglő áll, hol az ifjú lovagok nyaranta immár nem karddal, csak fagylalttal hódítják szívük választottját.

A Kaszinó és a többi szórakozóhely már ébredszik téli álmából. Ám a romok álma már mélyebb s hosszabb, évszázadok óta tartó. Vajon a közöttük andalgó szerelmesek is azért suttognak csak, hogy fel ne ébresszék az alvót? Vagy a maguk titkát féltik, mert hátha mégsem oly mély az álmuk? Hisz a mondás is azt tartja, hogy a falaknak is fü-

lük van. Akárhogy is van, nincs mit félniök. A sziget titoktartó. Magáról sem árult el sokáig semmit. A XVIII. század elejéről fennmaradt leírás is csak annyit tud róla: »...*miféle épületek lehettek e romok, azt a falak maradványaiból meghatározni nem lehet, az sem tudatik, kik voltak hajdan e sziget lakosai*«.

De a kutató ásó, s a levéltárak mélyén búvárkodó tudomány újra megtanította beszélni a szigetet. S ha a zord tél tűntével a tavaszi vasárnap sétára hív a még meztelen, de már rügyeiket duzzasztó fák közé, hallgassuk meg a fák mögül előtűnő ódon falak valomását is, tűnt fényes napjaikról.

Bogáti Péter